

Ewa Sołtys

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
esoltys@o2.pl
ORCID: 0000-0001-8490-1196

Motyw radości w Ewangelii według św. Jana

The Motif of Joy in the Gospel of John

Abstract: The issue of joy in Christians' life seems to be an important part of contemporary magisterial teaching. On the other hand, from a psychological point of view, happiness appears to be one of the most missing goods today. Therefore, it is worthwhile to consider the theme of joy from the perspective of the Word of God which is the primary source of the Christian life. That is why the motif of joy in the Gospel of John is the subject of this article. All pericopes in the Gospel of John that include terms describing joy (*χαρά*, *χαίρω* and *ἀγαλλιάω*) are analysed. The following conclusions are presented in the second part of the article: joy results from the faith in Jesus, it is connected with the fulfilment of God's will and has a relational dimension. Moreover, the joy given by Jesus is durable and full.

(tłum. Olha Zatwardnicka)

Keywords: Gospel of John, joy, biblical theology

Abstrakt: Zagadnienie radości w życiu chrześcijan wydaje się istotnym elementem współczesnego nauczania Magisterium. Z drugiej strony, z perspektywy psychologicznej, wydaje się, że szczęście pozostaje dziś dobrem deficytowym. Warto zatem przyrzeć się tematyce radości u źródeł – w Słowie Bożym. Stąd przedmiotem artykułu jest motyw radości w Ewangelii według św. Jana. Przeanalizowane zostały wszystkie perykopy w Ewangelii Janowej, w których występują terminy opisujące

radość, tj. χαρά (χαίρω) i ἀγαλλιάω. W drugiej części artykułu przedstawiono wnioski: radość wynika z wiary w Jezusa, jest związana z pełnieniem Bożej woli i ma wymiar relacyjny. Ponadto radość, którą daje Jezus, jest trwała i pełna.

Słowa kluczowe: Ewangelia według św. Jana, radość, teologia biblijna

Wstęp

Podstawowym motywem towarzyszącym człowiekowi jest dążenie do szczęścia. Znane są starożytne szkoły filozoficzne, których myśliciele rozważali kwestie cnoty, dobrego życia i szczęścia. Obecnie zainteresowanie tą problematyką wyraża się w częstym stosowaniu pojęć: *well-being*, *wellness*, dobre samopoczucie, dobrostan, jak też w niesłabnącej popularności badań na temat jakości życia oraz zadowolenia z niego. Poszukiwania te wydają się związane z nie najlepszą kondycją współczesnego człowieka, który coraz częściej zmagają się z zaburzeniami depresyjnymi i coraz częściej próbuje odebrać sobie życie¹. Stan ten nie pozostaje bez odpowiedzi w nauczaniu Kościoła. Obie adhortacje papieża Franciszka zawierają radość w samym tytule – *Evangelii gaudium* oraz *Amoris laetitia*. Pierwsza z nich przestrzega przed ryzykiem smutku, koncentracji na własnym cierpieniu, jak i konsumpcjonizmu². Wskazuje też drogę wydostania się z tych zagrożeń – a jest nią radość Ewangelii i jej głoszenia³. Pismo Święte pozostaje zatem najwłaściwszym miejscem poszukiwań radości. Zgodnie z tą inspiracją artykuł poświęcony będzie radości w Ewangelii według św. Jana.

Aby przeanalizować motyw radości w Ewangelii według św. Jana, zostanie przeprowadzona analiza semantyczna i kontekstualna wszystkich perykop, w których pojawiają się greckie terminy opisujące radość – χαρά (χαίρω) i ἀγαλλιάω. Występują one w jedenastu passusach Ewangelii Janowej: J 3, 22-36; J 4, 31-38; J 5, 31-47; J 8, 48-59; J 11, 1-16; J 14, 27-31; J 15, 1-17; J 16, 16-33; J 17, 11-19; J 19, 1-3; J 20, 19-23. W pierwszym kroku przedstawione zostaną

¹ Tylko w Polsce w ostatnich 17 latach liczba podejmowanych prób samobójczych (ogółem, w tym zakończonych śmiercią, jak również prób nieskutecznych) wzrosła niemal dwukrotnie i wynosi obecnie blisko 10 000 w skali roku. Problem ten dotyczy także młodych ludzi – prawie 500 nieletnich oraz 2000 osób pomiędzy 18. a 30. rokiem życia. Wszystkie dane przytoczono na podstawie statystyk policyjnych. Źródło: <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> (dostęp: 17.02.2018). Wspomniany wzrost może częściowo wynikać ze zmiany systemu zbierania danych przez Komendę Główną Policji.

² *Evangelii gaudium*, 2-8.

³ Por. *Verbum Domini*, 2; *Gaudete in Domino*, I.

wnioski z analizy poszczególnych passusów. Pozwoli to na ujęcie podobieństw i różnic w obrazie radości w kolejnych fragmentach, następnie zaś na prezentację ogólniejszej perspektywy. W Nowym Testamencie radość jest również przedstawiana za pomocą słowa εὐφοροσύνη (εὐφραίνω), jednak nie występuje ono w Ewangelii według św. Jana.

1. Odstony radości w Ewangelii Janowej

1.1. Radość przyjaciela oblubieńca (J 3, 22-36)

Fragment ten prezentuje spotkanie Jezusa i Jana Chrzciciela. Istnienie dwóch równoległych chrztów mogło zrodzić dylemat, do kogo należy się udawać⁴. W J 3, 22-24 brak wyraźnych sugestii napięcia między działalnością Jezusa i Jana – zakłócenie wprowadziły dopiero postaci z zewnątrz, biorące udział w sporze o oczyszczenie⁵. Część badaczy dostrzega tutaj reminiscencję napięcia, jakie miało występować między uczniami Jezusa i Jana Chrzciciela⁶. Jan Chrzciciel wykorzystuje tę okoliczność, by wskazać na Jezusa, i wygłasza swoje *Nunc dimittis*⁷.

Radość Jana Chrzciciela związana jest z obecnością Jezusa i towarzyszeniem Mu. Kontekst wskazuje na liczne odwołania wspólnotowe – mówi o relacji przyjaźni i zaślubinach. Ostatni z wątków jest przez badaczy łączony z tematem przymierza z Bogiem⁸. Wskazać można również motyw objawienia Boga i szczególnej więzi pomiędzy Ojcem a Synem (J 3, 31-36).

Wersety J 3, 22-36 obrazują spełnienie symbolicznych zapowiedzi Starego Testamentu. Czasy mesjańskie przedstawiane były jako zaślubiny między Bogiem a narodem wybranym – Jego Oblubienicą⁹. Obecnie tym, do którego wszyscy zmierzają, jest Jezus – Oblubieniec i Mesjasz. Z jednej strony jest to interpretowane jako przypisanie tej samej roli JHWH i Jezusowi, z drugiej

⁴ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana, rozdziały 1–12. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny, t. 4, cz. 1, Częstochowa 2010, s. 437.

⁵ B. Urbanek, *Rola głosu Jezusa w dziele Objawienia. Studium z teologii Ewangelii według św. Jana*, Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Katowice 2009, s. 52.

⁶ C.S. Keener, *The Gospel of John. A Commentary*, t. 1, Peabody 2010, s. 575.

⁷ T. Okure, *Ewangelia według św. Jana*, [w:] *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W.R. Farmer, S. McEvenue, A.J. Levoratti, D.L. Dungan, red. wyd. polskiego W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 1329.

⁸ T. Loska, *Ewangelie z komentarzem duszpasterskim*, Kraków 2009, s. 860–861.

⁹ B. Urbanek, dz. cyt., s. 60–61; T. Loska, dz. cyt., s. 860–861. Por. S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, s. 439; J. Baddeley, *Two Witnesses and a Discourse: The Gospel of John on Christian Joy*, „The Reformed Theological Review” 64 (2005), nr 1, s. 35–47.

jako nawiązanie do zapowiedzi eschatologicznej uczyty Mesjasza¹⁰. Rolę מְשִׁיחַ¹¹ odnoszono również do Mojżesza, który miał ją odgrywać pod Synajem jako pośrednik między Bogiem a Izraelem¹². Tym samym obraz *przyjaciela oblubieńca* dopełnia też charakterystyki Jana Chrzciciela jako wypełniającego Boże posłannictwo. Jan postrzega swoją misję jako przygotowanie zaślubin. Niektórzy sądzą, że Jan, widząc nadchodzącego Jezusa (i garnących się do Niego ludzi), stwierdza, że jego zadanie się skończyło i stąd jego *radość doszła do szczytu* (J 3, 29). Część badaczy dostrzega tutaj nawiązanie do uroczystości zaślubin z Kany Galilejskiej (J 2, 1-11)¹³.

Istotnym elementem zaślubin pozostaje radość. W żydowskich obyczajach weselnych szczególnie podkreślano jej znaczenie, dbano też o uroczysty, długotrwały i możliwie huczny przebieg zaślubin¹⁴. Jan Chrzciciel został przedstawiony jako przyjaciel Jezusa, który doświadcza radości w jego obecności. Radość tę opisano w sposób emfaticzny za pomocą zwrotu χαρᾷ χαίρει. Może ona wynikać z realizacji przez Chrystusa posłannictwa od Ojca, jak też z wypełnienia misji przez św. Jana. Rolą Chrzciciela było zaświadczyć o Mesjaszu, pośredniczyć w spotkaniu Boga i ludu. Misja ta dobiegła końca wraz z nadejściem Chrystusa¹⁵. Radość Chrzciciela mogła wynikać z oglądania tłumów podążających za Jezusem¹⁶. Badacze podkreślają także pełną dyspozycyjność św. Jana względem Boga (ὁ ἐστῆκὼς καὶ ἀκούων) i całkowite przyłgnięcie do Bożej woli. Niektórzy egzegeci wskazują, że pojawia się tu radość mesjańska¹⁷.

Ciekawa wydaje się charakterystyka radości Chrzciciela: αὐτὴ οὖν ἡ χαρὰ ἢ ἐμὴ πεπλήρωται (J 3, 29). Ten sam czasownik πληρῶ występuje także w mowach pożegnalnych Jezusa przy okazji słów o pełnej radości (J 15, 11; J 16, 24; J 17, 13). We fragmentach tych pozostaje ona jednak zapowiedzią, obietnicą bądź wolą Chrystusa. Uczniowie zatem nie doświadczyli jeszcze pełnej radości, która już stała się udziałem Chrzciciela. W dodatku w J 3, 29 została ona wyrażona za pomocą *passivum* (πεπλήρωται). Strona bierna wskazuje, że wypełnienie radości nie wynika z działania św. Jana. To Jezus jest przyczyną wypełnienia

¹⁰ J. Baddeley, dz. cyt., s. 36–37.

¹¹ Niektórzy proponują, by tak właśnie rozumieć Janowe określenie *przyjaciela oblubieńca*. Por. C.S. Keener, *Ewangelia według św. Jana*, [w:] *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, red. C.S. Keener, red. wyd. polskiego K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 193.

¹² B. Urbanek, dz. cyt., s. 59.

¹³ T. Okure, dz. cyt., s. 1329.

¹⁴ C.W. Reines, *Human Relationships in the Jewish Tradition*, „Judaism” 26 (1977), nr 3, s. 364–366.

¹⁵ M. Tait, *The Voice of the Bridegroom, the Record of John? Some Thoughts on John 3:29*, „Scripture Bulletin” 42 (2012), nr 2, s. 46–55.

¹⁶ B. Urbanek, dz. cyt., s. 60–61. Por. S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, 439; J. Baddeley, dz. cyt., s. 35–47.

¹⁷ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, s. 439.

radości Chrzciciela. W dodatku zastosowane tu *perfectum* sugeruje, że stałe słuchanie głosu Chrystusa skutkuje trwaniem w pełni radości.

1.2. Radość siewcy i żeńcy (J 4, 31-38)

Fragment ten umieszczony jest po Jezusowym dialogu z Samarytanką. Cała perykopa znajduje się pomiędzy tym spotkaniem a przybyciem Samarytan do Jezusa. Pojawia się tu, typowe dla Ewangelii Janowej, metodyczne niezrozumienie. Chrystus wykorzystuje je dla ukazania swojej relacji z Ojcem (Posłany – Posyłający)¹⁸. Podkreśla przy tym bezwarunkowe przyjęcie woli Ojca i swoje zaangażowanie w dzieło Boga, ale też wskazuje, że pełnienie dzieła zbawienia pozostaje racją Jego egzystencji¹⁹. Niektórzy egzegeci dostrzegają tu wyjaśnienie, dlaczego Jezus musiał iść przez Samarię (J 4, 4: "Ἐδεῖ δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας")²⁰. Po prostu była to wola Posyłającego, zatem i pokarmem Jezusa było przebywanie z Samarytanami²¹. Stąd też wykazywał większą troskę o ludzi niż o konwencje²².

Zastosowany przez Chrystusa zwrot *podnieście oczy* często pojawia się w Starym Testamencie²³, a badacze wskazują na jego semickie pochodzenie. Egzegeci wyjaśniają także, iż pola już się bielą na żniwo, ponieważ Samarytanie uwierzyli i przychodzą do Jezusa (J 4, 39-42), a początkiem żniw jest wypełnione przez Jezusa dzieło zbawienia²⁴. Poprzez tę wypowiedź Jezus mógł również zwrócić uwagę uczniów na ich misję²⁵. W tej części perykopy Posłany przez Ojca niejako włącza uczniów w swoje posłannictwo²⁶.

Radość w J 4, 31-38 pojawia się w kontekście pełnienia woli Ojca oraz włączenia uczniów w posłannictwo Syna. Istotnym motywem J 4 pozostaje również nawrócenie Samarytan. W J 4, 36 termin *χαίρω* występuje wraz ze słowami opisującymi pracę na roli. Wskazują one na udział uczniów w trudzie i misji Chrystusa²⁷. Radość siewcy i żniwiarza może być skutkiem oglądania

¹⁸ F.J. Moloney, *The Gospel of John*, Sacra Pagina, Collegeville 1998, s. 137–142.

¹⁹ T. Okure, dz. cyt., s. 1331.

²⁰ C.S. Keener, *The Gospel of John...*, t. 1, s. 622.

²¹ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 137–142.

²² C.S. Keener, *Ewangelia według św. Jana...*, s. 195.

²³ Tamże.

²⁴ T. Okure, dz. cyt., s. 1331.

²⁵ P. Perkins, *Ewangelia według św. Jana*, [w:] *Katolicki Komentarz biblijny*, red. R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy, red. wyd. polskiego W. Chrostowski, Warszawa 2004, s. 1132.

²⁶ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 137–142. Można wskazać też na misję Samarytanki w stonku do jej rodaków. Por. H. Lempa, *Kobiety w Ewangelii wg św. Jana*, [w:] *Żyjemy dla Pana: księga pamiątkowa dedykowana S. Profesor Ewie Józefie Jezierskiej OSU w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Wrocław 2005, s. 314–316.

²⁷ F. Gryglewicz, *Zagadkowy fragment Czwartej Ewangelii (J 4,31-38)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 34 (1981), s. 212–214.

owoców własnego wysiłku. Ten zaś, zdaniem badaczy, dotyczy pełnienia woli Ojca, działalności misyjnej uczniów, nawrócenia niewierzących²⁸ oraz objawienia Ojca i Syna. Niektórzy dopatrują się w J 4, 36 motywu przemiany smutku w radość²⁹, inni akcentują teraźniejszy, natychmiastowy charakter nagrody³⁰.

Badacze sugerują, że wspólna radość siewcy i żniwiarza jest już znakiem nowego wieku³¹. Zapowiedzi mesjańskiego urodzaju mówią, że *będzie postępował żniwiarz zaraz za oraczem, a deptający winogrona za siejącym ziarno* (Am 9, 13). Z kolei błogosławieństwo ziemi z Księgi Kapłańskiej głosi: *młocka przeciągnie się u was aż do winobrania, winobranie aż do siewu [...]* (Kpł 26, 5). Metafora żniwa często występuje w tekstach biblijnych i apokaliptyce żydowskiej. Za jej pomocą obrazowano na przykład sąd nad narodami pogańskimi (Jl 4, 13), jak również zgromadzenie rozproszonych Izraelitów (Iz 27, 12)³². Pojawiające się w wersecie 36. wyrażenie *na życie wieczne* sugeruje, że chodzi o wiarę w Jezusa, a żniwem jest nawrócenie³³. Niektórzy egzegeci wyjaśniają, że to Bóg, Jezus i uczniowie cieszą się razem, widząc owoce zbawienia³⁴. Inni twierdzą jednak, że rolę siewcy odgrywa Ojciec, a Jezus, zbierając żniwo, raduje się razem z Nim³⁵.

Analizowany fragment ukazuje wspólnotowy charakter radości. Przede wszystkim staje się ona udziałem siewcy oraz żniwiarza. Ponadto w najbliższym kontekście mowa jest o szczególnej relacji łączącej Ojca z Synem (J 4, 32-34). Zostają odsłonięte również relacje między Jezusem a Samarytanami (J 4, 28-30. 39-42) i uczniami (J 4, 31. 35-38). W postaciach siewcy i żniwiarza egzegeci dopatrują się Ojca i Syna³⁶, ale także uczniów³⁷ czy Jana Chrzciciela³⁸.

1.3. Radość ze świadectwa Jana Chrzciciela (J 5, 31-47)

Cała apologia Jezusa (J 5, 19-47) poprzedzona jest uzdrowieniem nad sazdawką Betesda człowieka chorego od trzydziestu ośmiu lat. Dalsza część J 5 przypomina proces sądowy, w którym dominuje apologia Jezusa. Niektórzy autorzy dzielą ją na dwie części – jedność Ojca i Syna (J 5, 19-30) oraz świadectwa o Chrystusie (J 5, 31-47). W drugim fragmencie pojawia się motyw radości przy opisie świadectwa Jana Chrzciciela (J 5, 35).

²⁸ P. Perkins, dz. cyt., s. 1132.

²⁹ C.S. Keener, *Ewangelia według św. Jana...*, s. 195.

³⁰ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 137-142.

³¹ P. Perkins, dz. cyt., s. 1132.

³² S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, s. 469-472.

³³ P. Perkins, dz. cyt., s. 1132.

³⁴ T. Okure, dz. cyt., s. 1331.

³⁵ H. Langkammer, *Komentarz do Ewangelii wg św. Łukasza i Ewangelii wg św. Jana*, Poznań 2014, s. 321-322.

³⁶ Tamże, s. 321-322.

³⁷ C.S. Keener, *Ewangelia według św. Jana...*, s. 195.

³⁸ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 137-142.

Pierwszym przytoczonym przez Jezusa świadkiem jest Jan Chrzciciel, porównany do lampy, *która płonie i świeci*. Obraz ten staje się bardziej zrozumiały w zestawieniu ze słowami Prologu: Jan nie był światłością, ale o niej zaświadczył (J 1, 6-8). Egzegeci wskazują też, że ręczne lampy oliwne z okresu herodiańskiego były bardzo małe i dawały nikłe światło³⁹. Tym samym podkreślony zostałby ograniczony charakter Janowego świadectwa⁴⁰, co także jest spójne z Jezusowym zastrzeżeniem, że nie zważa na świadectwo człowieka (J 5, 34).

Część komentatorów wiąże omawiane wersety z fragmentem Ps 131, 16-17 (LXX):

16 τὸς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν καὶ οἱ ὄσιοι αὐτῆς ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται
17 ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρασ τῷ Δαυὶδ ἡτοιμάσα λύχνον τῷ χριστῷ μου

Wskazują przy tym na motyw lampy, która jest świadkiem Mesjasza i nie-
sie radość⁴¹. Z kolei Biblia Tysiąclecia łączy to z obrazem zachowania dynastii
Dawidowej w 1 Krl 11, 36⁴². Sam Dawid według 2 Sm 21, 17 był lampą Izraela.
Podobny motyw pojawia się w Syr 48, 1, gdzie jako zapalona lampa określone
jest słowo Eliasza⁴³. Wydaje się zatem, że nazwanie Chrzciciela *lampą, która
płonie i świeci*, wskazuje na wielkość jego postaci i świadectwa. Jednak, jak
to już zostało opisane, światło lampy ma ograniczony charakter. Ponadto nie-
którzy badacze podkreślają, że jest ono zależne (od tego, który lampę zapalił),
czasowe i służy jakiemuś celowi⁴⁴. Egzegeci sugerują, że tę Janową zależność od
Posyłającego podkreśla strona bierna imiesłowu καίόμενος⁴⁵. W ten sposób Jezus
doceniałby świadectwo Jana, ale jednocześnie uznawałby je za niewystarczające
i zależne od świadectwa Ojca⁴⁶.

Być może Jezus wskazuje tutaj na popularność Jana Chrzciciela⁴⁷ i kryty-
kuje tych, którzy rozpoznali go jako proroka, a nie przyjęli jego świadectwa⁴⁸.
Niektórzy badacze tak tłumaczą ograniczony charakter radości wspomnianej
w wersecie 35. Choć adwersarze Jezusa potrafili się ucieszyć z Jana Chrzciciela
wskazującego Mesjasza, to jednak nie byli zdolni przyjąć tego, którego wska-
zał – ich radość zatrzymała się na lampie⁴⁹. Czasownik ἀγαλλιάω pojawia się
w J 5, 35 w kontekście negatywnym. Niewątpliwie jednak opisana w J 5, 35
radość dotyczy świadectwa, objawienia Boga, a może również wynikać z dzia-

³⁹ C.S. Keener, *Ewangelia według św. Jana...*, s. 197.

⁴⁰ H. Langkammer, dz. cyt., s. 333.

⁴¹ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 186.

⁴² Por. przypis wg Biblii Tysiąclecia wyd. 5 do Ps 131, 16-17 (LXX).

⁴³ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, s. 531–532.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ C.S. Keener, *The Gospel of John...*, t. 1, s. 657.

⁴⁶ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, s. 531–532.

⁴⁷ P. Perkins, dz. cyt., s. 1136.

⁴⁸ H. Langkammer, dz. cyt., s. 333.

⁴⁹ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 187.

łania jego świadka – Chrzciciela. Ponadto radość ta ma charakter relacyjny. Jej podmiotem pozostaje grupa Żydów, którzy w dodatku radują się wobec osoby św. Jana.

Część komentatorów interpretuje ten fragment w kontekście starożytnej retoryki. Jezus wyraźnie wskazuje na złą postawę swoich adwersarzy⁵⁰, odwracając przy tym perspektywę – teraz to oni są oskarżeni, a przeciw nim występuje ten, który był uważany za wstawiającego się za Izraelem⁵¹. Żydzi pokładający nadzieję w Mojżeszu i jego pismach pokazali, że tak naprawdę mu nie ufają, ponieważ nie przyjęli Jezusa, o którym świadczyli⁵². Brak jednak wyraźnego odwołania do konkretnego cytatu biblijnego, choć wskazuje się na Pięcioksiąg⁵³. W kontekście J 5, 35 rozwijany jest wątek świadectwa. Chrystus odwołuje się do dzieł Ojca, które wypełnia jako Syn. Zostaje przy tym odsłonięta szczególna relacja, jaka łączy Posłanego z Posyłającym (J 5, 19-30) – wskazuje ona na ścisłą jedność.

1.4. Radość Abrahama (J 8, 48-59)

Fragment ten dotyczy objawienia Boga oraz dzieł Jezusa. Wynikają one ze szczególnego posłannictwa Syna, wiążą się też z wiernym wypełnieniem woli Boga. W J 8, 58 ma miejsce również deklaracja bóstwa Jezusa. Powraca także motyw świadectwa – Abraham ucieszył się, widząc dzień Chrystusa. Egzegeci wskazują na kontrast pomiędzy przyjmującym Boży plan Abrahamem a Żydami, którzy odrzucają Jezusa⁵⁴.

Radość Abrahama jest przez egzegetów łączona z Izaakiem – synem obietnicy⁵⁵. Śmiech Abrahama (Rdz 17, 17) miałby być radością w odpowiedzi na Boże objawienie⁵⁶ – przez to, że uwierzył obietnicy, patriarcha mógł ujrzeć dzień Jezusa. Radość Abrahama ma też wymiar relacyjny – ma miejsce wobec Jezusa, a zarazem jest radością świadka. Wielu jednak widzi w tej reakcji powątpiewanie i wskazuje na etymologię imienia Izaak⁵⁷. Część egzegetów podkreśla, że Izaak pozostaje typem Mesjasza⁵⁸. Większość autorów postuluje spojrzenie eschatologiczne. Według tych interpretacji Abraham miał poznać tajemnice ery mesjańskiej⁵⁹, a przez to, że uwierzył obietnicy – ujrzeć też dzień Jezusa⁶⁰. Zgod-

⁵⁰ J.A. Brant, *John*, Paideia: Commentaries on the New Testament, Grand Rapids 2011, s. 109.

⁵¹ C.S. Keener, *Ewangelia według św. Jana...*, s. 197.

⁵² P. Perkins, dz. cyt., s. 1137.

⁵³ H. Langkammer, dz. cyt., s. 336.

⁵⁴ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 284.

⁵⁵ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, s. 707.

⁵⁶ C.S. Keener, *The Gospel of John...*, t. 1, s. 767.

⁵⁷ P. Perkins, dz. cyt., s. 1147. Por. przypis Biblii Tysiąclecia wyd. 5 do Rdz 17, 17.

⁵⁸ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, s. 707.

⁵⁹ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 286. Por. C.S. Keener, *Ewangelia według św. Jana...*, s. 206.

⁶⁰ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, s. 707.

nie z żydowskim przekonaniem patriarchowie w czasach ostatecznych mieli mieć udział w tak zwanych *dniach Mesjasza*⁶¹. Radość Abrahama (znającego Boga) z powodu dnia Jezusa stanowi oskarżenie odrzucających go adwersarzy, podobnie jak świadectwo Mojżesza (J 5, 45-47). R.A. Bondi zwraca też uwagę na zmianę, jaką wprowadzili Żydzi w wypowiedzi Jezusa. Jezus stwierdza bowiem, że to Abraham ujrział jego dzień, Żydzi zaś czynią podmiotem Chrystusa, pytając, jak mógł widzieć Abrahama, nie mając lat pięćdziesięciu⁶². Osoba niższa w hierarchii i godności dostrzega kogoś dostojniejszego – zmieniając podmiot widzenia, Żydzi zarazem odrzucają boskie prerogatywy Jezusa⁶³.

W perykopie J 8, 48-59 pojawia się charakterystyczny zwrot: *καὶ εἶδεν καὶ ἔχαρη* (J 8, 58). Niezwykle podobne słowa występują w opisie odkrycia przez uczniów pustego grobu: *καὶ εἶδεν καὶ ἐπίστευσεν* (J 20, 8). Związek widzenia Pana z radością pojawił się także przy opisie chrystofanii: *ἔχαρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον* (J 20, 20). Oglądanie Jezusa nie jest jednak konieczne dla wiary: *μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες* (J 20, 29). Można więc powiedzieć, że radość budzi się w tych, którzy oglądają Pana, widzą jego dzień. Ponadto wydaje się, że pozostaje ona powiązana z wiarą, przyjęciem Bożego objawienia i wypełnieniem woli Boga.

1.5. Radość z oczekiwanej wiary uczniów (J 11, 1-16)

Część badaczy uważa rozdział 11. Ewangelii według św. Jana za kulminację Jezusowych znaków i boskich roszczeń⁶⁴. Wskreszenie zostało przez Chrystusa zapowiedziane wcześniej jako dzieło dokonywane przez Ojca i przez Syna (J 5, 20-21). Jest to zarazem siódmy i ostatni w źródle znaków⁶⁵. Badacze podkreślają kontrast pomiędzy tak wielkim znakiem: przywróceniem życia a jego konsekwencją: decyzją o zgładzeniu Jezusa⁶⁶. Niektórzy dostrzegają także przeciwieństwo postawy Marty i Marii (wiara) oraz Żydów, którzy nie przyjęli jego znaków⁶⁷. Łazarz jest w analizach narracyjnych uznawany za jedną z głównych postaci Ewangelii według św. Jana⁶⁸.

⁶¹ H. Langkammer, dz. cyt., s. 381.

⁶² Niektórzy sądzą jednak, że J 8, 56 powinno mieć inną lekcję. Por. T. Baarda, *Abraham Has Seen You? John 8,56-59 in a Letter of al-Hasan b. Ayyūb*, „Novum Testamentum” 53 (2011), s. 390–391.

⁶³ R.A. Bondi, *John 8:39-47: Children of Abraham or of the Devil*, „Journal of Ecumenical Studies” 34 (1997), nr 4, s. 473–498.

⁶⁴ T. Okure, dz. cyt., s. 1343.

⁶⁵ H. Förster, *Die johanneischen Zeichen und Joh 2:11 als möglicher hermeneutischer Schlüssel*, „Novum Testamentum” 56 (2014), s. 19–23.

⁶⁶ P. Perkins, dz. cyt., s. 1151.

⁶⁷ T. Okure, dz. cyt., s. 1343.

⁶⁸ R. Zimmermann, *Figurenanalyse im Johannesevangelium*, „Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der Älteren Kirche” 105 (2014), nr 1, s. 35.

Scena wskrzeszenia Łazarza odsłania konieczność pełnienia Bożej woli mimo możliwych trudów, a nawet ryzyka śmierci⁶⁹. Wobec zbliżającej się godziny Jezusa, jako Syn okazuje On pełne posłuszeństwo względem woli Ojca. Wskrzeszenie Łazarza pokaże również bóstwo Chrystusa, który posiada władzę nad życiem i śmiercią. Wypełnienie woli Boga wiąże się z jego chwałą (por. J 11, 4. 40). Istotnym motywem w tej perykopie pozostaje także wiara – uczniów, sióstr Łazarza i towarzyszących im Żydów (por. J 11, 15. 25-27. 40. 42. 45. 48). Jest to wiara we władzę Jezusa nad życiem i śmiercią, czyli uznanie jego bóstwa.

Radość Chrystusa w tym fragmencie powiązana jest zarówno z oczekiwaną wiarą uczniów (χαίρω δι' ὑμᾶς ἵνα πιστεύσητε), jak i z oglądaniem Bożej chwały. Ponadto radość Jezusa pozostaje relacyjna – dotyczy wspólnoty uczniów oraz obcowania z Bogiem. W dodatku wskrzeszenie dotyczy przyjaciół Pana, którym towarzyszy wielu Żydów. Cała perykopa ukazuje również różnice pomiędzy boską a ludzką perspektywą. Wprawdzie Jezus okazał wzruszenie i płakał wobec żałobników (co ewangelista podkreślił trzykrotnie), wyraził jednak radość ze spodziewanych skutków całego zdarzenia. Wzruszenie Pana jest przez badaczy interpretowane w kontekście niewiary Żydów. Płacz Chrystusa w tym miejscu byłby zatem podobny do płaczu nad Jerozolimą (Łk 19, 41) i wynikałby z odrzucenia jego posłannictwa⁷⁰. Wydaje się to spójne z motywem radości Jezusa – oczekiwaną wiarą uczniów.

1.6. Radość z powodu odejścia Jezusa do Ojca (J 14, 27-31)

Radość pojawia się w tym fragmencie w kontekście odejścia Syna do Ojca, widzenia Boga i jego chwały oraz pełnienia jego woli. W pierwszej mowie pożegnalnej (J 14) Jezus dąży do umocnienia uczniów, ich wiary⁷¹. Pokazuje również swoją bliską relację z Ojcem, zapowiada dar pokoju i Pocieszyciela. Ponadto zbliża się koniec misji Mesjasza, czyli kres objawienia Jezusa⁷². Perykopa odsłania bardzo bliską więź, jaka łączy Chrystusa z uczniami⁷³. Występuje tutaj zarazem kontekst wspólnoty, jak i jej relacji względem Boga.

Opisana w J 14, 27-31 radość ma charakter hipotetyczny, Jezus wskazuje na sytuację idealną, nie zaś realną. Prawdopodobnie słowa Mistrza były reakcją na smutek uczniów (por. J 16, 6). Tym samym Chrystus dostrzega ich stan, jednak się na nim nie zatrzymuje, ale pokazuje ideał. W tym przypadku jest to

⁶⁹ Ciekawa wydaje się interpretacja wskazująca na potrzebę pocieszenia wspólnoty Janowej narażonej na prześladowania ze strony Żydów. Por. W.E.S. North, „*Lord, if you had been here...*” (John 11.21): *The Absence of Jesus and Strategies of Consolation in the Fourth Gospel*, „*Journal for the Study of the New Testament*” 36 (2013) 1, s. 40–43.

⁷⁰ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, s. 806–808.

⁷¹ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 409.

⁷² S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana, rozdziały 1–12. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny, t. 4, cz. 2, Częstochowa 2010, s. 104.

⁷³ T. Okure, dz. cyt., s. 1349–1350.

wzór doskonałej, bezinteresownej miłości. Niektórzy twierdzą, że ma ona być podobna do postawy przyjaciela oblubieńca (J 3, 29), który przejawia niesamolubną radość⁷⁴. Uczniowie zatem powinni się cieszyć z odejścia Pana, ponieważ wiąże się to z doskonałym wypełnieniem woli Ojca i ukazuje jego zjednoczenie z Synem. To zaś można odnieść do oglądania chwały Boga. Część badaczy podkreśla, że radość w Ewangelii według św. Jana wiąże się ze zmartwychwstaniem Jezusa i nowym życiem wierzących⁷⁵. To ostatnie wynika z udziału w relacji Ojca i Syna, a także dojrzałości wiary. W kontekście tej perykopy można wskazać również wątek udziału uczniów w losie Jezusa.

1.7. Radość pełna (J 15, 1-17; J 16, 16-33; J 17, 11-19)

a) J 15, 1-17

Rozdział 15. Ewangelii według św. Jana stanowi kontynuację mowy pożegnalnej Chrystusa. Pojawiają się w niej takie tematy, jak: przykazanie miłości, trwanie w jedności z Jezusem, miłość, owocowanie i obietnica spełnienia prośb. Ostatecznie zaś celem działalności uczniów ma być objawienie Boga światu i uwielbienie Ojca (J 15, 8). Wiąże się to z wypełnianiem przykazań oraz włączeniem w miłość Ojca i Syna. W kontekście pojawia się również nowa relacja uczniów z Jezusem (J 15, 15), który oddaje za nich życie. Podążający za Panem zostają wprowadzeni w jego relację z Ojcem i mają kontynuować misję Posłanego.

Opisana w J 15, 11 radość może być skutkiem wypełniania przykazania miłości. Jej źródłem może również pozostawać komunია Ojca i Syna. Radość może także wynikać z bezwarunkowego posłuszeństwa Jezusa względem Ojca. Wypełnianie jego woli oraz zachowywanie przykazań jest zadaniem uczniów i może być przyczyną ich radości. Jej wspólnotowy charakter wyraża się w tym, że dotyczy wspólnoty uczniów, jak również komunii Ojca i Syna.

Radość w tej perykopie została określona jako pełna. Część badaczy odnosi to do eschatologii, wskazując, że radość uczniów zostanie dopełniona w wieczności⁷⁶. Inni podkreślają, że Bóg, w istocie będąc miłością, hojnie obdarowuje swoich przyjaciół⁷⁷. Źródłem pełnej radości uczniów może być także spełnienie pragnienia Jezusa – udział w jego komunii z Ojcem⁷⁸. Niektórzy egzegeci wskazują na ogólny związek przyjaźni i miłości z radością. W tradycji żydowskiej jest ona skutkiem zachowywania przykazań (Ps 19, 9). W nauczaniu św. Pawła radość łączona jest z obecnością Boga (Ga 5, 22) i znakami jego królestwa (Rz 14, 7)⁷⁹.

⁷⁴ C.S. Keener, *The Gospel of John. A Commentary*, t. 2, Peabody 2010, s. 983.

⁷⁵ Tamże, s. 982–983.

⁷⁶ H. Langkammer, dz. cyt., s. 456.

⁷⁷ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 2, s. 118.

⁷⁸ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 422.

⁷⁹ C.S. Keener, *The Gospel of John...*, t. 2, s. 1003–1004.

b) J 16, 16-33

Rozdział 16. Ewangelii według św. Jana charakteryzują zapowiedzi nadchodzących trudnych czasów. Pojawiają się także kwestie relacji uczniów ze światem, odejścia Jezusa czy pocieszenie uczniów, co jest wyrazem troski o nich w obliczu męki. J 16 porusza również temat daru Ducha Świętego⁸⁰ oraz wiary i poznania uczniów. W J 16 zostaje też ukazana Boska wiedza Mesjasza, jego szczególna więź z Ojcem i miłość do uczniów. Jezus zapowiada nową relację tych, którzy za nim podążają, z Ojcem oraz spełnienie ich próśb.

J 16, 20-24 zawiera opis przemiany smutku w radość. Jest to przejście od lamentu, płaczu żałobnego (θρηνείν) do radości na widok Zmartwychwstałego (J 20, 20). Badacze mówią w tym przypadku o obrazie apokaliptycznej odmiany losów⁸¹. Świat będzie się radował ze śmierci Jezusa. Uczniowie, dzieląc los swojego Mistrza, doświadczą wówczas smutku, jednak wkrótce ustąpi on miejsca radości.

Przejęciowy charakter smutku i bólu, jaki stanie się udziałem uczniów, został przedstawiony również w obrazie rodzącej kobiety. Jej trud i cierpienie pozostają realne, jednak przemijają wobec nowego życia. Egzegeci odnoszą to do doświadczeń uczniów, koniecznych dla ich dojrzałości – straty Mistrza i jego zmartwychwstania⁸². Inni mówią o trudach na końcu czasów bądź próbach w życiu chrześcijanina⁸³. Część badaczy podkreśla jednak cierpienie samego Chrystusa, jak również fakt, że godzina krzyża jest momentem narodzin Kościoła⁸⁴.

W przeciwieństwie do przemijalnego charakteru smutku nadchodząca po nim radość będzie trwała i *nikt jej nie zdoła odebrać*. W tym przypadku ἡ χαρά stanie się udziałem uczniów, gdy Jezus ponownie ich zobaczy. Badacze spierają się jednak co do interpretacji, kiedy to nastąpi. Autorzy mówią o momencie zmartwychwstania⁸⁵, darze Ducha Świętego⁸⁶, a niektórzy o chrystofaniach czy paruzji⁸⁷. Każda z tych interpretacji wskazuje na trwanie w relacji z Jezusem. Radość zatem ma charakter wspólnotowy – dotyczy grupy uczniów wobec Chrystusa. Niektórzy odnoszą się też do inicjatywy Boga – to Jezus zobaczy uczniów i obdarzy ich radością (por. Ga 4, 9)⁸⁸.

⁸⁰ H. Klein, *Der Paraklet als Subjekt Prophetischer Rede im Johannesevangelium*, „Sacra Scripta” 9 (2011), nr 2, s. 179–180.

⁸¹ P. Perkins, dz. cyt., s. 1164.

⁸² T. Okure, dz. cyt., s. 1353.

⁸³ C.S. Keener, *Ewangelia według św. Jana...*, 220–221. Por. P. Perkins, dz. cyt., s. 1164.

⁸⁴ J. Klinkowski, *Analiza dramatyczna Ewangelii św. Jana*, Bibliotheca Biblica, Wrocław 2012, s. 379–380.

⁸⁵ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 2, s. 137–138.

⁸⁶ C.S. Keener, *The Gospel of John...*, t. 2, s. 1046.

⁸⁷ H. Langkammer, dz. cyt., s. 466.

⁸⁸ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 448–452.

c) J 17, 11-19

Modlitwa arcykapłańska Chrystusa odsłania jego głębokie, intymne relacje z Ojcem i uczniami. Troska Jezusa o uczniów znalazła wyraz w gorącej prośbie za nich – o zachowanie od zła, jedność i uświęcenie w prawdzie. W rozdziale 17. Ewangelii według św. Jana pojawia się również temat objawienia Ojca, pełnienia jego woli oraz posłannictwa uczniów – kontynuatorów misji Jezusa. Podążający za Chrystusem podzielają jego los – są uświęceni dla Boga i znienawidzeni przez świat. Uświęcenie uczniów może wiązać się z uległością wobec Ojca, ponoszeniem ofiary jak Jezus bądź z konsekracją kapłańską.

Przedstawiona w analizowanej perykopie radość uczniów wydaje się celem mowy Pana. Werset J 17, 13 stanowi powtórzenie J 15, 11, gdzie radość była konsekwencją trwania w miłości Jezusa i wypełniania jego przykazań. Interpretacje Modlitwy arcykapłańskiej Chrystusa odwołują się do liturgii *Jom Kippur*. Praktyki pokutne tego dnia, a zwłaszcza głęboka modlitwa i oderwanie od codziennych trosk, miały prowadzić do radości⁸⁹. Wydaje się, że jej źródłem mogła być też ufność co do odpuszczenia grzechów. Część autorów, nawiązując do Ne 8, 10, akcentuje motyw radości związanej ze świętowaniem w obecności Boga⁹⁰. W kontekście radości, o jakiej mówi Jezus, pojawia się także temat objawienia Boga i wypełnienia jego woli (J 17, 14). Ponownie mowa jest o radości pełnej.

1.8. Jezus wyszydzony (J 19, 1-3)

Godzina Jezusa już nadeszła, zbliża się uwielbienie na krzyżu. Dochodzi do końca objawienie Boga i wypełnienie jego woli (por. J 19, 5. 7). Ewangelista podkreśla królewską godność Chrystusa, nie eksponuje przy tym biczowania czy szyderstwa żołnierzy (w porównaniu z synoptykami)⁹¹. W Ewangelii według św. Jana najobszerniej przedstawiony został sąd przed Piłatem, którego ruchliwość kontrastuje ze stateczną postawą Jezusa. Chrystus wprawdzie jest pojmany, ale sam dobrowolnie oddaje swoje życie. W takim kontekście pojawia się szyderczy okrzyk ze strony żołnierzy – *χαῖρε ὁ βασιλεὺς*. Jezus został pozdrowiony jako król, powitany jak rzymski władca wobec tłumu⁹².

1.9. Radość oglądania Zmartwychwstałego (J 20, 19-23)

Rozdział 20. Ewangelii według św. Jana zawiera opisy różnych spotkań ze Zmartwychwstałym. W analizowanej perykopie pojawia się wątek posłannic-

⁸⁹ M. Rosik, *Judaizm u początków ery chrześcijańskiej*, Bibliotheca Biblica, Wrocław 2008, s. 107.

⁹⁰ S. Grzybek, *Elementy konstytutywne biblijnej radości*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 32 (1979), nr 5, s. 250–260. Por. M. Ostrowski, *Kościół wspólnotą radości i niosącą radość*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 3 (2006), s. 199.

⁹¹ J.A. Brant, dz. cyt., s. 245–246.

⁹² C.S. Keener, *The Gospel of John...*, t. 2, s. 1122–1123.

twa uczniów⁹³, daru Ducha Świętego i władzy odpuszczania grzechów. Egzegeci wskazują także na bliskość Jezusa, fakt przekraczania przez niego różnych granic (fizycznych i emocjonalnych) oraz uzdolnienie uczniów do pełnienia woli Boga. Podążający za Chrystusem mają teraz stać się szafarzami nowego życia.

W takim kontekście uczniowie doświadczają radości na widok Zmartwychwstałego. Może być ona wynikiem oglądania chwały Bożej – Jezusa uwielbionego, w którym rozpoznają Pana (κύριος), który ma władzę nad życiem i śmiercią⁹⁴. Egzegeci podkreślają, że w tej perykopie zostają spełnione obietnice – radości, pokoju, daru Parakleta⁹⁵, ale także spotkania po krótkiej rozłące (J 16, 16). Smutek uczniów został przemieniony w radość. Niektórzy w kontekście J 20, 20 wspominają o radości Tory, podczas gdy to Jezus jest Słowem⁹⁶. W analizowanym passusie radości doświadczają wspólnota uczniów wobec Zmartwychwstałego.

2. W kierunku ogólnej perspektywy

2.1. Radość wynika z wiary w Jezusa

Evangelista jasno sformułował cel swojego dzieła: *I wiele innych znaków, których nie zapisano w tej księdze, uczynił Jezus wobec uczniów. Te zaś zapisano, abyście wierzyli, że Jezus jest Mesjaszem, Synem Bożym, i abyście wierząc, mieli życie w imię Jego* (J 20, 30-31). Jan Chrzciciel rozpoznał w Jezusie Mesjasza – Oblubieńca, stąd jego radość stała się pełna. W rozdziale 4 cieszy się siewca ze żniwiarzem, co zostało przedstawione w kontekście pracy misyjnej i nawrócenia Samarytan. Radość Żydów w J 5, 35 dotyczy wprowadzie świadectwa św. Jana, jednak Jezus krytykuje tę postawę. Jego adwersarze popełnili błąd, zatrzymując się na osobie Chrzciciela – jego misja nie była właściwym przedmiotem radości. Dlatego też Chrystus podkreśla jej przejściowy, krótkotrwały charakter.

Abraham rozradował się, ujrawszy dzień Jezusa. Wcześniej jednak patriarcha rozweselił się, że go ujrzy (ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν). Tryb przypuszczający wskazuje na to, że pierwotnie Abraham radował się na samą obietnicę oglądania dnia Mesjasza (co wiąże się z wiarą), następnie zaś ucieszył się, gdy została ona spełniona (καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη). Radość Abrahama pozostaje zatem konsekwencją wiary w Mesjasza.

Związek radości i wiary został bezpośrednio ukazany w J 11. Jezus stwierdza w nim: *raduję się, że Mnie tam nie było, że względu na was, abyście uwie-*

⁹³ D. Tidball, *Completing the Circle: The Resurrection According to John*, „Evangelical Review of Theology” 30 (2006), nr 2, s. 175.

⁹⁴ B.M. Sokal, *Uczniowie zmartwychwstałego Jezusa. Studium egzegetyczno-teologiczne J 20,1-29*, *Studia Biblica Lublinensia* 14, Lublin 2016, s. 145–147.

⁹⁵ P. Perkins, dz. cyt., s. 1173.

⁹⁶ C.S. Keener, *The Gospel of John...*, t. 2, s. 1202–1203.

rzyli (J 11, 15). Mesjasz cieszy się z oczekiwanej wiary uczniów. Przedmiotem tej wiary jest bóstwo Jezusa, który wkrótce objawi swoją władzę nad życiem i śmiercią. Obraz ten jest dopełniony przez interpretację płaczu Chrystusa jako smutku z powodu niewiary Żydów⁹⁷.

Mowy pożegnalne Jezusa mają na celu umocnienie uczniów. Jednym z jego elementów jest obietnica pełnej radości: *To wam powiedziałem, aby radość moja w was była i aby radość wasza była pełna* (J 15, 11). Chrystus zatem pragnie radości uczniów. Nie zatrzymuje się jednak na tym, ale w J 16, 1 wskazuje też inny cel swojej mowy: *To wam powiedziałem, abyście się nie załamali w wierze*. Oba tematy, zarówno radości, jak i wiary, zostały wprowadzone w ten sam sposób (ταῦτα λελάληκα ὑμῖν).

Spotkanie ze Zmartwychwstałym budzi w uczniach radość (J 20, 20). Egzegeci wskazują jednak, że nie jest to wyłącznie skutek oglądania utraconej niedawno bliskiej osoby. Chrystus, spełniając swoje zapowiedzi, pokazał, że ma władzę nad życiem i śmiercią, a uczniowie rozpoznali w nim Pana (ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον). Tytuł κύριος jest wyznaniem wiary w bóstwo Jezusa⁹⁸. Ta zaś przynosi radość. Część egzegetów wskazuje, że jest to pierwszy dar przychodzącego Mesjasza. Radość jest skutkiem ze spełnienia zapowiedzi zbawienia zawartych w Starym Testamencie⁹⁹. Wypływa ona ze świadomości Bożej łaski i przywrócenia utraconej relacji ze Stwórcą¹⁰⁰.

2.2. Radość związana jest z pełnieniem Bożej woli

Misja św. Jana dobiegła końca wraz ze wskazaniem Mesjasza. Radość Chrzciciela mogła wynikać zarówno z wypełnienia własnej misji, jak i z oglądania posłannictwa Jezusa. W obu przypadkach można mówić o wypełnieniu Bożych planów. Wprost mówi o tym Chrystus w J 4, 34: *Moim pokarmem jest wypełnić wolę Tego, który Mnie posłał, i wykonać Jego dzieło*. Wskazuje również na posłannictwo uczniów: ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς (J 4, 38). Kontekst wskazuje też na działalność misyjną oraz radość z oglądania jej owoców. Także przedstawiona w J 5, 35 radość związana z osobą Jana Chrzciciela dotyczy Bożego świadka, który wypełnia wolę Boga. Podobnie jest z radością Abrahama w J 8,56. Może ona wynikać ze spełnienia obietnicy oglądania dnia Jezusa, jak również z wypełnienia jego posłannictwa. O konieczności pełnienia woli Ojca przez Syna egzegeci mówią również w przypadku wskrzeszenia Łazarza. Chrystus wskazuje, że choroba jego przyjaciela prowadzi do Bożej chwały. Ponadto ponagla uczniów: *Chodźmy znów do Judei [...], chodźmy do niego* (J 11, 7. 15).

⁹⁷ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 1, s. 806–808.

⁹⁸ A. Piwowski, *Apozycja tytułów chrystologicznych i imienia „Jezus”*, „Biblica et Patristica Thoruniensia” 8 (2015), nr 2, s. 111–128.

⁹⁹ S. Grzybek, dz. cyt., s. 254.

¹⁰⁰ M. Ostrowski, dz. cyt., s. 199.

Odejsie Jezusa do Ojca było doskonałym wypełnieniem jego woli. Stąd słowa Pana do uczniów, że cieszyliby się z jego odejścia, gdyby go miłowali. Źródłem radości jest wykonanie woli Ojca – co czyni Jezus, a co mają kontynuować jego uczniowie. Ich posłannictwo zostało podkreślone także w dalszych mowach pożegnalnych. Pojawia się w nich przykazanie miłości, polecenie zachowywania orędzia Chrystusa i trwania w jedności z Panem. Jezus porusza także kwestie wydawania owoców i spełnienia próśb zanoszonych do Ojca. To ostatnie bywa rozumiane jako wielka hojność Boga oraz zjednoczenie uczniów z jego wolą. Zmartwychwstały spotyka się z uczniami po swoim zwycięstwie nad grzechem i śmiercią. Oznaczało to wypełnienie do końca woli Ojca. Do takiej wierności zostali również wezwani zebrani uczniowie. Jezus posłał ich, obdarzając pokojem i Duchem Świętym oraz dając władzę odpuszczania grzechów. Dary te miały służyć rozpoznaniu i realizacji woli Boga.

Z perspektywy psychologicznej emocje pozytywne, w tym radość, wynikają z powodzenia ludzkich zamierzeń i poczynań – informują o tym, że wszystko przebiega zgodnie z planem i nie trzeba go modyfikować. Jeśli przyjąć taką charakterystykę, radość związana z pełnieniem Bożej woli oznaczałaby również pełną jej interioryzację.

2.3. Radość, którą daje Jezus, jest trwała i pełna

W Ewangelii według św. Jana kilkakrotnie pojawiają się wzmianki o wypełnieniu radości czy radości pełnej (J 3, 29; J 15, 11; J 16, 22-24; J 17, 13). Jest ona interpretowana jako hojny dar Boga, udział w komunii Ojca i Syna bądź zapowiedź eschatologicznego szczęścia¹⁰¹. Warto zauważyć, że Jezusowi zależy na radości uczniów: *To wam powiedziałem, aby radość moja w was była i aby radość wasza była pełna* (J 15, 11).

Trwałość i pełnia radości, jaką obdarza Chrystus, została przedstawiona w opozycji do krótkotrwałego ludzkiego szczęścia (J 5, 35) oraz przemijającego smutku (J 16, 20-22). Jezusowa radość nie wyklucza zatem poprzedzającego ją cierpienia, kiedy jednak nadejdzie, nikt nie zdoła jej odebrać (J 16, 22). Wydaje się to sprzeczne z doświadczeniami prześladowań, rozłamów we wspólnocie i wszelkiego zła na świecie¹⁰². Z tego względu część egezetów interpretuje radość pełną i nieprzemijalną jako eschatologiczną. Pojawiają się też głosy o radości wewnętrznej czy duchowej, która nie musiałaby być zgodna z przeżywanymi emocjami. Podobną tendencję można zauważyć w badaniach poświęconych jakości życia, w których wyraźnie odróżnia się obiektywne i subiektywne czyn-

¹⁰¹ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana...*, t. 4, cz. 2, s. 118. Por. H. Langkammer, dz. cyt., s. 456.

¹⁰² F.J. Moloney, dz. cyt., s. 422.

niki jakości życia. Ponadto zdecydowanie oddzielane są od siebie uogólnione poczucie szczęścia oraz afekt pozytywny. Nie jest do końca jasne, jaka jest istota radości, o jakiej mówi Jezus. Być może chodzi o pewną stałą dyspozycję – skłonność do przeżywania szczęścia czy radosne usposobienie. Jego źródłem mogłaby być zupełnie nowa sytuacja chrześcijan po zmartwychwstaniu Jezusa, w szczególności zaś – odnowiona relacja z Bogiem. To zaś leży u podstawy tożsamości chrześcijan – radość nowego życia jest wpisana w egzystencję wierzących niczym kod genetyczny.

2.4. Radość ma charakter relacyjny

W każdej z analizowanych perykop przedmiotem radości jest osoba i jej działania. W żadnym przypadku nie została opisana radość związana z jakimiś rzeczami czy samą tylko zewnętrzną sytuacją. W czterech z jedenastu fragmentów mamy do czynienia z radością jednej osoby (J 3, 22-36; J 8, 48-59; 11, 1-16; J 19, 1-3), choć zawsze jest ona opisana w relacji do innych postaci. Pozostałe siedem perykop mówi o radości siewcy i żeńcy, uczniów oraz Żydów. Już same te uwagi wskazują na relacyjny i wspólnotowy charakter radości w Ewangelii według św. Jana. Notabene kontekst wspólnotowy mógł być ewangelistycznie szczególnie bliski, biorąc pod uwagę dzieje wspólnoty Janowej i wychodzenie naprzeciw jej potrzebom¹⁰³.

Bardzo często radość związana jest z obecnością Jezusa – słuchaniem Jego głosu (J 3, 29), oglądaniem Jego osoby (J 20, 20) bądź Jego dnia (J 8, 56). W wielu przypadkach radość łączy się z pozostawaniem w relacji z Chrystusem, szczególnie zaś trwaniem w jedności, zachowywaniem jego przykazań i wzajemną miłością, a także kontynuacją jego misji. Niektórzy sugerują, że radość Jezusa wynika z wprowadzenia uczniów w komunię Ojca i Syna¹⁰⁴. Także inni badacze eksponują radość wypływającą z obcowania z Bogiem, który obdarza swoje stworzenie miłością i radością¹⁰⁵. Taka interpretacja jeszcze bardziej eksponuje wspólnotowy – komunijny – wymiar radości w Ewangelii według św. Jana. Szczególny wydźwięk znajduje on w rozdziale 17, gdzie pojawia się modlitwa o jedność uczniów. Podobnego związku można się doszukać w opisie spotkania ze Zmartwychwstałym (J 20, 19-23). W tym przypadku wspólnota wobec Jezusa nie tylko doświadcza radości, ale także otrzymuje dar pokoju, Ducha Świętego i władzę odpuszczania grzechów. Ostatni z darów bywa przez egzegetów łączony z koniecznością przebaczenia i troski o jedność wspólnoty¹⁰⁶.

¹⁰³ R. Kysar, *Community and Gospel: Vectors in Fourth Gospel Criticism*, „Interpretation: A Journal of Bible and Theology” 31 (1977), nr 4, s. 355–366.

¹⁰⁴ F.J. Moloney, dz. cyt., s. 422.

¹⁰⁵ S. Grzybek, dz. cyt., s. 250–260.

¹⁰⁶ T. Okure, dz. cyt., s. 1360.

Zakończenie

Zaznaczonym we wstępie celem pracy była analiza motywu radości w Ewangelii według św. Jana. W świetle przedstawionej analizy radość w Ewangelii Janowej pozostaje konsekwencją wiary w Chrystusa. Uznanie bóstwa Jezusa, przyjęcie Go jako Pana i Zbawiciela jest źródłem radości przyjaciół, świadków i uczniów Mesjasza. Z kolei ich wiara jest przyczyną radości Chrystusa. Tak znaczne wyeksponowanie motywu wiary pozostaje zgodne z celem, jaki przyświecał ewangelicie (J 20, 30-31). Chrystus pragnie zarówno wiary, jak i radości swoich uczniów. Istotnym elementem radości na kartach Ewangelii Janowej pozostaje również pełnienie woli Boga, które dokonuje się we wspólnocie. Jej znaczenie podkreśla Modlitwa arcykapłańska Chrystusa, szczególnie zaś – prośba o jedność uczniów. Przywrócenie relacji z Bogiem poprzez dzieło odkupienia niesie ze sobą również odnowienie relacji międzyludzkich. Źródłem i wzorem wzajemnych relacji uczniów Jezusa pozostawać ma relacja Ojca i Syna – komunია miłości.

Odpowiedź płynąca z Objawienia wskazuje kierunek poszukiwań radości w życiu człowieka. Kierunkiem tym jest odnowiona przez Jezusa relacja z Bogiem, z tego zaś wypływa przemiana stosunku do samego siebie, innych ludzi oraz świata. Przyjmowanie nowej perspektywy wymaga jednak pewnego wysiłku – poszukiwania i kształtowania wiary, jak również odkrywania i urzeczywistniania Bożej woli. Szczególnie istotne wydaje się powracanie do chrześcijańskiej tożsamości – człowieka odkupionego, który zawsze może trwać w pełnej miłości relacji z Bogiem. Ta zaś może pozostawać wzorem i źródłem odnowionych relacji z innymi ludźmi, zwłaszcza zaś – wspólnotą wierzących.

Bibliografia

- Baarda T., *Abraham Has Seen You? John 8,56-59 in a Letter of al-Hasan b. Ayyūb*, „Novum Testamentum” 53 (2011), s. 390–402.
- Baddeley J., *Two Witnesses and a Discourse: The Gospel of John on Christian Joy*, „The Reformed Theological Review” 64 (1), s. 35–47.
- Bondi R.A., *John 8:39-47: Children of Abraham or of the Devil*, „Journal of Ecumenical Studies” 34 (1997), nr 4, s. 473–498.
- Brant J.A., *John*, Paideia: Commentaries on the New Testament, Grand Rapids 2011.
- Förster H., *Die johanneischen Zeichen und Joh 2:11 als möglicher hermeneutischer Schlüssel*, „Novum Testamentum” 56 (2014), s. 1–23.
- Gryglewicz F., *Zagadkowy fragment Czwartej Ewangelii (J 4,31-38)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 34 (1981), s. 203–214.
- Grzybek S., *Elementy konstytutywne biblijnej radości*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 32 (1979), nr 5, s. 250–260.

- Keener C.S., *The Gospel of John. A Commentary*, t. 1, Peabody 2010.
- Keener C.S., *The Gospel of John. A Commentary*, t. 2, Peabody 2010.
- Keener C.S., *Ewangelia według św. Jana*, [w:] *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, red. C.S. Keener, red. wyd. polskiego K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa 2000.
- Klein H., *Der Paraklet als Subjekt Prophetischer Rede im Johannesevangelium*, „*Sacra Scripta*” 9 (2011), nr 2, s. 173–188.
- Klinkowski J., *Analiza dramatyczna Ewangelii św. Jana*, Bibliotheca Biblica, Wrocław 2012.
- Kysar R., *Community and Gospel: Vectors in Fourth Gospel Criticism*, „*Interpretation: A Journal of Bible and Theology*” 31 (1977), nr 4, s. 355–366.
- Langkammer H., *Komentarz do Ewangelii wg św. Łukasza i Ewangelii wg św. Jana*, *Komentarz Teologiczno-Pastoralny do Biblii Tysiąclecia*, Poznań 2014.
- Lempa H., *Kobiety w Ewangelii wg św. Jana*, [w:] *Żyjemy dla Pana: księga pamiątkowa dedykowana S. Profesor Ewie Józefie Jezierskiej OSU w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Wrocław 2005, s. 309–321.
- Loska T., *Ewangelie z komentarzem duszpasterskim*, Kraków 2009.
- Mędała S., *Ewangelia według św. Jana, rozdziały 1–12. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, *Nowy Komentarz Biblijny*, t. 4, cz. 1, Częstochowa 2010.
- Mędała S., *Ewangelia według św. Jana. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, *Nowy Komentarz Biblijny*, t. 4, cz. 2, Częstochowa 2010.
- Moloney F.J., *The Gospel of John*, Sacra Pagina, Collegeville 1998.
- North W.E.S., „*Lord, if you had been here...*” (*John 11.21*): *The Absence of Jesus and Strategies of Consolation in the Fourth Gospel*, „*Journal for the Study of the New Testament*” 36 (2013), nr 1, s. 39–52.
- Okure T., *Ewangelia według św. Jana*, [w:] *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W.R. Farmer, S. McEvenue, A.J. Levoratti, D.L. Dungan, red. wyd. polskiego W. Chrostowski, Warszawa 2000.
- Ostrowski M., *Kościół wspólnotą radości i niosącą radość*, „*Warszawskie Studia Pastoralne*” 3 (2006), s. 197–208.
- Perkins P., *Ewangelia według św. Jana*, [w:] *Katolicki komentarz biblijny*, red. R.E. Brown, J. A. Fitzmyer, R.E. Murphy, red. wyd. polskiego W. Chrostowski, Warszawa 2004.
- Piwowar A., *Apozycja tytułów chrystologicznych i imienia „Jezus”*, „*Biblica et Patristica Thoruniensia*” 8 (2015), s. 111–128.
- Reines C.W., *Human Relationships in the Jewish Tradition*, „*Judaism*” 26 (1977), nr 3, s. 358–366.
- Rosik M., *Judaizm u początków ery chrześcijańskiej*, Bibliotheca Biblica, Wrocław 2008.
- Sokal B.M., *Uczniowie zmartwychwstałego Jezusa. Studium egzegetyczno-teologiczne J 20, 1-29*, *Studia Biblica Lublinensia* 14, Lublin 2016.
- Tait M., *The Voice of the Bridegroom, the Record of John? Some Thoughts on John 3:29*, „*Scripture Bulletin*” 42 (2012), nr 2, s. 46–55.

- Tidball D., *Completing the Circle. The Resurrection According to John*, „Evangelical Review of Theology” 30 (2006), nr 2, s. 169–183.
- Urbanek B., *Rola głosu Jezusa w dziele Objawienia. Studium z teologii Ewangelii według św. Jana*, Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Katowice 2009.
- Zimmermann R., *Figurenanalyse im Johannesevangelium*, „Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der Älteren Kirche” 105 (2014), nr 1, s. 20–53.

Ewa Sołtys – psycholog i teolog, doktorantka w Katedrze Teologii Nowego Testamentu na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu. Współpracuje z portalem Orygenes+. Zainteresowana Bogiem, człowiekiem oraz ich relacją.